

 BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY XIII   NOVEMBRE DE 1903   N.º 106

EXCURSIÓ
als orígens de la Riera d'Argentona

(Acabament)

A Rupit prenguerem per l'antiquíssim camí carreter que guanya suaument la serra de Mont-Alt y s'enfila als cims de Llavaneres. Es la *strada Sancti Juliani* o camí de Sant Julià, de que parla lo valió document del any 1017, que dóna nova de la existencia del castell de Mont-Alt (1). Com en tota aquesta regió no hi ha altra iglesia de Sant Julià que la parroquial d'Argentona, interpretarem lo document per esser lo camí públich d'Argentona, que encara se segueix avuy dia per dalt de la serra, y seguit per nosaltres al retornar de la excursió que ressenyem.

Lo castell de Mont-Alt, situat al cim de la montanya d'aquest nom, en lo Maresma, entre Llavaneres y Canya-

(1) En l'any XXI de Robert, Ramon y Guitart, fills de Gotfret de Töldeldi, vengueren a Arnust, anomenat Llupó, y a sa muller Riquilda, les cases, terres, arbres, llinars y canyamars (*linariis et canamaris*), herms y cultius, etc., situats *in comitatum barchinonensem in val de Duorios in terminio de castro de monte alto in villa fontanillis: afrontat hec omnia de oriente in ipsa strada sancti juliani: de meridie in ipsa uia que pergit in ipsa serra que fuit de Petro: de occiduo in ipso alode de sancti petri cenobii de barquinona: de circii in ipsa aqua que scurrit de villa engelados. Quantum in istas afrontaciones includunt sic uindimus uobis in ista hec omnia ipsa turre de castro monte alto.* (Document nom. 1 de Ramon Berenguer I. Arx. Ar.)

mars, es un dels més primitius de Catalunya. Sols una cita n'havem trovat que a ell fassa relació: la del 1017, de que aquí's parla. Examinat detingudament lo cim del Mont-Alt, hi aparexen senyals d'aquella antiquíssima construcció. Consistexen en grans quantitats de pedra arrancada y apilotada, sense cap vestigi de que un temps s'hagués lligat ab calç.

Axò podria fer sospitar si la construcció s'atrassava a temps precedent al segle xi. Mes deurà considerarse que, llavors també s'estilava construir fortaleses ab senzilles parets de tapia. A aquest propòsit retreurem lo fet de que, al repoblar, en l'any 1114, lo mont Ricart, los monjos de Sant Cugat del Vallès imposaven als seus pobladors la obligació de construirhi fortalеса dintre lo termini de quatre anys, dexantlos hi dos parells de *tapieres* o aparells de fusta per pujar la tapia. Y a més assenyalen la sua altura, dient que devía tenir tretze *tapiis*, o siga tretze vegades la alçada de dites *tapieres* (1).

En lo segle xi desaparegué l'antich castell de Mont-Alt, pera donar lloch a la formació del castell de Dos-Rius y de la Torra de Mata, que's repartiren la sua rodalia.

Dexant a la dreta una branca de camí que devalla a la riera de Rimbles, nos enfilàrem a les carenes de la vall de Llavaneres, hont se troben les runes de la capella de Llorita o Llorita, la qual es de suposar que en lo segle xi pertanyeria al terme del castell de Mont-Alt. Aquella seralada, que, arrencant del Corredor, marxa paralelamente al mar y a les montanyes que separen lo Vallès del Maresma, forma la riera d'Argentona en sa part occidental y la de Llavaneres en la oriental.

Llorita, després de Rupit y del Far, nos sugerí una consideració motivada per un recort. En nostres excursions per les Guillerries, sortírem en certa ocasió d'aquelles solitaries montanyes a la vall d'Amer, pel santuari de Llo-

(1) *Notas históricas de Sarrià*, per Francisco Carreras y Candi (Barcelona, 1901), pl. 95.

ret: d'allí ab poques hores passavem al santuari de Collsacabra, dit del Far; y l'endemà, en tres hores, al lloch més vehí, ço es, al antich castell de Rupit, de la propia serra. Per manera que, en una y altra regió catalana se troben ben propers tres noms orogràfichs similars: Lloret o Llorita, Far y Rupit.

De les runes de Llorita, carenejant sempre y passant per can Xarrach de la Brolla, ferem via cap a la renomada masia de can Bruguera del Planell, hont les aygües de la part oriental fan dreta via al mar per lo torrent de Mata y les occidentals se llensen a la vall de Banyamars, per la font d'en Homs.

La riera de Banyamars porta aygua en totes les temporades del any, essent absorbida per una de les branques de la grandiosa mina de Dos-Rius, y per ses tuberries transportada a Barcelona.

No dexant la carena en direcció SO. s'atravessa la partió d'aygües de Valldeix y de Mayans o Manyans. Les que van a eix darrer lloch, per lo torrent de Mayans, són portades a la riera d'Argentona. Mayans es una barriada solitaria de la parroquia d'Argentona, composta de quatre cases recloses entre montanyes, a un extrem del terme y hora llarga de la iglesia de Sant Julià. En dos documents del any 1053 ve nomenat son areny *torrent de malanis y aqua de cornudel siue mayans* (1). Cornudell y Cornudelles era lo nom ab que's conexia una de les montanyes que limiten y separen les valls de Mayans y d'Argentona, nom avuy del tot perdut.

Lo torrent de Mayans porta encara una poca aygua corrent fins a quasi sa meytat.

En tot aquest tragecte se passa per lo camí carreter de Banyamars a Mataró, lo qual atravessa y voreja tots los cims que limiten per lo NE. la vall d'Argentona. Los dexàrem al esser en la serra de damunt de Cirera. D'aquesta direm que, al donar la rodalía del castell de Sant Vicents

(1) *Liber Antiquitatis Ecclesie Cathedralis*, volum II.

o de Burriach, en l'any 1025, ve descrita per *serram de supra Cireram* (1).

Allí acabà nostre excursió, baxant de dret a la riera d'Argentona, per lo puig de les Olivelles y per les runes de la capella de Sant Jaume de Trayà.

Com a síntesis de l'excursió als orígens de la riera d'Argentona podem concloure que aquests són les altes montanyes de Céllechs y del Corredor.

Es, la primera, una de les que més ha conservat sa primitiva denominació, ja que en l'any 931 se la denomina *Cellicos* y en l'any 1025 *Sadalegs*, fórmules més o menys bàrbarament llatinisades de la paraula ab que encara's coneix avuy dia.

Les montanyes que formen los orígens de la riera d'Argentona envien ses aygües, per les opostes vessants, en molt variades direccions. Pel cantó d'Orrius y Céllechs són una part dels orígens de les rieres de Cabrils y Vilassar, ab quins termes confronta Orrius en la regió del Maresma; y les que van al Vallès, per Vilanova y La Roca, afluexen al Besòs, lo riu límit de la ciutat de Barcelona, l'antich *Bissaucio*, quina etimologia dóna Balari y Jovany, ab l'acert y competència que'l distingexen en exa mena de treballs (2).

Tota la serra que uneix a Céllechs ab lo Corredor, que per la part del Maresma limita los termes d'Orrius, Argentona, Dos-Rius y Far, y per la del Vallès los de Vilanova, La Roca, Santa Ignès de Malanyànechs, Bell-lloch, Llinars y Coll-Sabadell, envia ses aygües oposades a les de la riera d'Argentona, al Mògent, ja conegut per *rivomogente* en un document del any 931 (3).

(1) *Argentona històrica*. Apèndix doc. nom. I, y *Lo castell de Sant Vicens o de Burriach*.

(2) «El adverbio *bis*, por no referirse á verbo, tiene valor de numeral cardinal y significa *dos*, y el sustantivo *saucio* equivale á salceda o sitio poblado de sauces. El río Besòs es, pues, *río de dos salcedas*, y dos tiene efectivamente, una en cada orilla, como queda demostrado por lo que antes se ha expuesto.» (*Orígenes històrics de Catalunya*, pl. 125.)

(3) *Lo castell de La Roca del Vallès*. Vegis en la plana 7, l'acta de consagració de Sant Sadurní de La Roca.

La montanya del Corredor llença gran part de ses aygües a Vall-Gorguina (*valle Gregoria* durant segles mitjos) y una petita porció d'elles forma un dels arenys que conflueixen a la antiquíssima iglesia de Sant Martí, anomenada per dita causa, desde lo segle x y encara segurament de molt avans, *ecclesiam sancti martini sitam super arenios* (1) y avuy parroquia de Sant Martí d'Arenys.

La collada dont hi ha Rupit ajunta lo Corredor ab Mont-Alt, quina montanya es lo comensament de la segona serra que hi ha entre lo Vallès y lo mar pel costat de Llavaneres y Mataró y que va a morir a la riera d'Argentona. Tota ella envia ses aygües del N. y O. a la predita riera, y les del S. y E. originen la formació dels arenys dits *Torrent-Bo*, rieres de Llavaneres, torrent de Mata, riera de Sant Simon o de Valldeix y riera de Cirera, de les quals nos ocuparem breument.

Torrent-Bo. — Frondós, solitari y vorejat per unes quantes cases, creyem siga l'antich *Torrent-Mal* de que parla una notable escriptura del any 1063, en que l'assenyala com a límit de la antiga torra de Mata (*in rivo de torrente malum qui discurrit usque in mare*) (2). L'adjectiu *mal*, aplicat a diferents valls, castells, puigs y altres llocs en temps antich (3), fou més avant trasmudat en *bo*, quan, pera millorar les costums dels pobles, tal calificatiu lo trobaven denigrant (4).

(1) Cartoral de Sant Cugat, foli 332, doc. nom. 981.

(2) *Argentona històrica*, pl. 37.

(3) Recordarem la *Vall-Mal* a Montserrat, lo *Mal-Pàs* en la baronia d'Erill, lo *Puig-Mal* en la Cerdanya.

(4) Es a propòsit retreure lo que ve narrat per J. de Lahondès, al referir lo cambi de nom de la antiga collada de Malpàs, en lo pirenaiç comtat de Foix, relacionantlo ab la mutació que en lo segle XIII sofrí lo poblat de Tres-Mals, prop de Carcassona, ab *Tres-Bés* o *Tribus-Bonis*. Es possible que, als segles XIII o XIV, s'atrassés la mutació del nostre nom *Torrent-Mal*.

Malpas, placé près d'un défilé resserré entre le rocher et la rivière d'Ariège, qui lui avait donné un renom sinistre parmi les voyageurs du moyen âge, transforma son nom inquiétant en son contraire, lorsque des mœurs plus policées se furent introduites, et s'appelle aujourd'hui Bonpas, de même que le gros bourg de Tres-Mals, près de Carcassonne. prit le

Montalt y Lorita, en plena regió del Maresma, després que han reclòs en lo interior una de les valls de Canyamars, en la part del mar formen los torrents de Llavanes, que, si bé acaben ab mansa riera desde lo poble de Sant Andreu al mar, comencen impetuosos en la montanya y seguexen estimbant-se entre roques. Ells justifiquen la justesa de la etimologia assignada per Balari y Jovany a la paraula del baix llatí *labandarias* (1), generalment usada com topogràfica pera denotar cascates en rius y torrents.

Can Bruguera del Planell, la masia enlairada hont acaben les boscuries de Canyamars pera comensarhi les vinyes que conreuen los pagesos de Mata y de Valldeix, pot conceptuarse com la més notable fita de la serralada que'ns ocupa, tot devallant del Mont-Alt a Mayans o a Cirera. En sos vehins turons se formen los torrents de Mata y de Valldeix, poch importants, axís per lo trajecte que recorren, com per les poques aygües que conduexen al mar.

Lo nom que porta lo primer no sabem si lo prengué de la antiquíssima capella de Sant Martí de Mata o si aquesta lo degué al torrent. Com això serà sempre hipotètic, nos inclinem més a creure que iglesia y torrent lo prengueren del territori hont se trobaven situats y que al avenir la Torra de Mata, propera al mar, féu altre tant. Y axò ho creyem, si tenim d'acceptar la etimologia del nom, originaria del llatí *comatus*, que dóna Balari (2) al referir que dita paraula se troba usada en la significació del lloch poblat d'arbres d'una mateixa qualitat, venint a esser sinònima de selva o bosch.

La existencia d'una *Villa de Mata* en lo segle x es evi-

nom plus flatteur de Tres-Bés, de Tribus-Bonis, vers le milieu du XIIIe siècle, et n'a conservé, de son ancienne dénomination, que les trois maillets de ses armoiries. (Les prieurés de Saint-Sernin de Toulouse dans le pays de Foix.—Bulletin monumental, 1886, pl. 367.)

(1) Obra citada, pl. 138.

(2) Obra citada, pl. 201.

dent de certa escriptura molt curiosa, no sols perquè's donen los termes de la predita vila, sí que també perquè's veu com llavors venien a ésser a curta diferencia los que avuy dia té la antiquíssima parroquia de Sant Martí de Mata (1).

Prosseguint aquesta breu ullada als arenys que's formen en les opostes vessants dels afluents de la riera d'Argentona, tenim de parlar de Valldeix, paraula composta del adjectiu *eix* aplicat al substantiu *vall*. La antiguitat del nom y la manera com s'ha anat escrivint en diferents documents o escrits dels passats segles se veurà en la llista que continuem:

Any 989: *arinio de valledex*.

Segle XI: *locum que dicunt valedex* (2).

Any 1043: *valledexio* (3).

Any 1369: *Guillermus Ferrarii de uaylex* (4).

Any 1454: *Petrus Seri de Valleix* (5).

Any 1493: *vicinatus de vallex* (6).

Any 1611: *Valleix* (7).

Any 1820 a 1840: *Vall-lleix* (8).

Any 1847: *Valeix* (9).

Tots los periòdichs y obres publicats a Mataró en la segona meytat del segle XIX escriuhen *Battleix* o *Vattleix*,

(1) Any 989. Amalrich ven a son germà Longobart, a qui anomenen Morató, les terres que possehia *in comitatu barchinonense in locum maritima in villa de Mata vel in suos terminos; et afrontat hec omnia de oriente in ipso termino de Labandarias de meridie in vndas maris de occiduo in arinio de valledex de circio in terminio de Durrios*. (Doc. nom. 48 de Borrell, Arx. Ar.)

(2) Vegis diferents escriptures de que parlarem en lo setmanari mataroní *El Cronista*, del 1 d'Agost de 1891, article titolat *Valldeix*.

(3) Doc. nom. 63 de Ramon Berenguer I (Arx. Ar.).

(4) Arx. particular de can Palau, a Mataró, doc. nom. 4.

(5) Arx. particular de can Cabanyes, a Argentona.

(6) Arx. particular de can Palau, a Mataró, doc. nom. 102.

(7) Arx. particular de can Cabanyes, a Argentona.

(8) *Mataró á troços*, M. S. anònim que publica Balaguer en sa *Historia de Catalunya*.

(9) *Itinerario descriptivo de Cataluña*, de Tomas Bertran Soler pl. 194 (Barcelona, 1847).

mostrant una pertinàcia (honrosa si fos millor empleada) en voler barbaritzar dit nom.

L'antiguitat del adjectiu *eix* se mostra en un document del any 819, que, ab referència al comtat d'Urgell, parla del lloch dit *Caput Eix sive Nargo* (1).

Com a paraula catalana un tant semblant, tenim la de *aygualaix*, sinònima de aygüerol, que ja's trova usada en l'any 1242 (2).

Lo darrer dels arenys que's dirigeix directament al mar per la part de Mataró es lo conegut per riera de Cirera. divent lo nom que porta, al antich puig de Cirera, de que parlen documents del segle XI. Encara avuy dia atravesa los carrers de la ciutat de Mataró, havent-se començat uns treballs pera desviar-lo cap a la riera d'Argentona, que lluytes bastardes de localitat han dexat sens acabar. Aquest areny, en sa part inferior, sigué, durant los primers segles de la Edat Mitjana, la divisoria del territori assignat al castell de Sant Vicents o de Burriach, segons més per menut tenim dit en lo volum II de la Biblioteca històrica del Maresma (3).

Com donàrem per acabada la excursió en lo descens de la serra de Cirera, no podem seguir més avant en la descripció de les vessants d'aquesta conca hidrogràfica del Maresma.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

UNA EXCURSIÓ A CASTELLCIR

Dèu companys d'aquest CENTRE sortírem lo dia de Pasqua de Resurrecció d'enguany en lo primer tren de Sant Joan cap a Mollet, Caldes de Montbuy y Sant Feliu

(1) *Marca Hispanica*, Apèndix, doc. nom. I.

(2) 1242, III idus Maig: *in parrochia sancti Andree de tonna in loco nominato apud Torderiam et totum illud aqualeix quod est subtus jupam ipsius campi* (Manual 1239-1242, Arx. Curia Fumada de Vich).

(3) *Lo castell de Burriach o de Sant Vicens (excursió, historia y tradicions)*, Mataró, MCM, cap. VII, pl. 70 (en publicació).

de Codines. Tot això no cal mentar-ho perquè ja es conegut de sobres, paisatges que tot sovint veyem, un carril dolent fins a Mollet, un altre de pitjor fins a Caldes, y un caixó ab quatre rodes que us va pujant carretera amunt, amunt, gosant de més o menys panorama y pols, fins a la xamosa vila de Sant Feliu de Codines, terra dels pagesos incansables y lloch d'estiueig ben a propòsit. A l'arribar encarregàrem un sòlit esmorzar, perquè ja estavem convençuts de que dinariem tard; ens lo menjàrem, fent bona provisió de vianda fins a omplir les sarries del matxo, ja que no sabiem ahont anavem, y a les onze del matí cap amunt, decidits darrera'l guia, ab un sol que estabellava les pedres y'ls nostres caps, passant per les últimes cases de la part més alta del poble en la mateixa direcció de la carretera de Moyà. Se salta en pochs minuts a la carretera, y en una colzada s'agafa un bon camí a mà dreta, no sense contemplar lo sot de la Bacella, com també aquelles vinyes tant regades de suor com d'aigua del cel, puix han donat més feina a montar parets de feixes y a omplir de terra'ls buyts de les roques que a cullir rahims. S'acaba'l bon camí després d'atravessar la riera de Vallbona, qual corrent, a saltirons y animada per la frescor de l'arbreda que la cobreix, va a tributar al riu Tenes, y ve una costa que'n diuen de Les Escales, perquè realment forma uns graons, y amunt, deixant a l'esquerra'l sot dels Castellans, anomenat aixís perquè, segons conten, n'hi enterraren molts més de dos sigles enrera, y cap al Paré, casa molt ben situada dalt del coll, ahont hi arribàrem ben suats. En havent descansat una estoneta, per un bon camí de carros anàrem a trobar la carretera de Centelles. Seguïrem la catifa blanca y roenta de la carretera, en la qual hi queya un sol que pesava sobre nostre de debò, com plom fos, y a més sense un halè d'aire, aclaparant nostres cossos com aclaparava tot ordre de vida, lo mateix que al pich de l'estiu y a l'hora més calurosa. Fins lo riu Tenes semblava ressentir-sen, passant per un fons de montanya, a nostra dreta, revolcant-se mandrosament per son llit tortuós de roca, fent via cap a Sant Miquel del Fay, no ja a engreixar

ab sa suor de tosca'ls bells penjolls estalactítics, treball de tant sigles, sinó a fer rodar prosaïcament ab son braó una turbina, com pobre matxo fermat al braç de la sinia.

De recons pintorescos a baix del riu, no'n volgueu més: prou se n'hi va'l cor; més no hi ha temps pera tot. No's deixa la carretera fins a La Ferreria, grossa casa de pagès, ahont, passat lo pont sobre'l riu Tenes, s'agafa a l'esquerra'l camí de carros que voreja la banda dreta del riu. En dita casa'ns ensenyaren una font preciosa molt aprop, al marge mateix del riu y a la part oposada del camí. Lo doll abundant d'aigua fresca brolla del canó pera confondre-s desseguida ab la que salta y s'esmuny per entre les roques del riu; la grossa arbreda us guarda del sol, y el qui arriba cansadet y assedegat com nosaltres, s'hi ageu, fruit doblement del repòs y de la bellesa del lloch.

Era prop la una quan emprenguerem altra volta la marxa pel camí de carros que porta fins dintre del poblet de Sant Quirse de Safaja, quin campanar, que ja feya estona haviem ovirat, s'aixeca orgulloset per damunt les cases. Sant Quirse, de lluny, sembla un poble regular, degut a que està tot apinyat; més en quant s'es a dintre, sols s'hi troben unes catorze o quinze cases. Tot es campanar, com lo martí pescaire es tot bech. Està situat bastant elevat, dalt d'un cingle que forma una península acabada en punta, com la proa d'un barco que embesteix cap a ponent, y està voltada per les rieres de Castellcir y Sant Quirse, que precisament allí s'ajunten pera formar lo riu Tenes. Es simpàtic, quiet, té una iglesia de tres naus, quasi quadrada, conservant sols l'absis de sa primitiva fàbrica romànica; al davant hi té un gran pati que la tanca junt ab la rectoria.

Ens asseguerem un ratet a l'hostal, y a cosa de les dues tornàrem a empendre la caminada. Lo camí es de carros, bo, sempre per la vora del riu fins a Castellcir; es de pujada suau, y surt del poble per sota d'una volta de l'última casa. Se passa de primer per entre conreus en la mica de vall que forma'l riu, corrent a l'esquerra y ben fondo. A l'enfront nostre, en lo congost del riu, se'ns presenta

una hermosa cascata ahont s'hi aboca enrabiada l'aigua abans tranquila. Quin aspecte més poètic! Lo camí llavors ja's fica pel bosch, segueix la vora mateixa del riu, y junt ab ell passa per frescals vernedes; ja atravessa prades, més sempre bonich, sempre incansable; fins a voltes sembla cuidat per la mà de l'home pera fer-lo més agradable. Los boscos, generalment de grosses y espesses alzines y pins, nos reben ab son sanitós y rústich perfum; y les violes, que en aquella encontrada encara fan olor en aquest temps, nos fan ajupir més d'una vegada. Ve després lo molí de Can Bosch, una caseta blanca alta, ab ses moles al defòra prenent lo sol junt ab los vells de la casa, abdós jubilats ja de son treball, y després nos enfilem per entre bosch de centenaries alzines. Als pochs minuts s'oviren ja les cases que formen lo poble de Castellcir; passem pel costat d'un pou de glaç, y veyem l'iglesia, que junt ab la rectoria y una altra casa formen un grupet molt pintoresch situat en un replà a mitja montanya, com infantó amanyagat a la falda de sa mare. L'aspecte es modern per la part de fòra, encara que la primitiva obra diuen ser romànica, no oferint tampoch per dintre res de notable. Més que l'iglesia d'un poble, sembla una ermita o santuari. Diguem per això que Castellcir no'n té res de poble: deu o dotze cases escampades, que junt ab Santa Coloma Sas-serres sumen uns 230 habitants. La vall que ocupa es grandeta, fecondada en la part més baixa pel riu, que, encara que petit, porta bastanta aigua; ben conresada, cullint-hi blat y patates, que, juntat ab lo bestiar y carbó, es l'única riquesa que tenen aquella gent.

Alguns companys se dirigiren a l'iglesia pera donar les gracies al senyor Rector, que cuidà d'avisar a la gent de la casa ahont havíem de posar, y d'altres, desseguida cap a dita casa, nomenada de Can Toxa, o Antoja.

La casa està situada a l'extrem nort de la vall, ahont ja es més estreta, y prop del riu; es de bon aspecte y de lo milloret que hi ha per allà, tant en apariencia com en grandaria. Al davant, una bona era, porxos pera les carretes de bous y corrals de bestiar. Ens asseguerem a l'entra-

da, que no es molt gran, plena d'eynes de camp, empedrada ab uns palets de punta que ja's ben segur que durarà. La gent de la casa, que són persones com cal, ens reberen ab gran amabilitat, tractant-nos durant tota nostra estada com no's pot fer millor. En Jaume Canet, lo masover, es un guia com poch n'hi ha, reunint les qualitats de prudent, bon caràcter y conèixer lo país pam a pam.

En arribant los demás companys, menjàrem una caixa-lada, y mentres preparaven lo sopar, cap a veure'l castell, que dista com a cosa d'una mitja hora. Se segueix per la vora del riu envers La Torrassa, que aixís anomenen a un troç de paret y runes restos d'una torra rodona; s'atravesa'l riu, y desseguida's comença a pujar ràpidament, primer atravesant una immensa jaça de caliça; després, a mida que l'ascensió's va fent pesada, un bosch de tall; y més amunt, quan lo camí es ja extraordinariament accidentat y fadigós, entra en un espès y pintoresch bosch d'alzines, fins al peu del cingle que serveix de fonament al castell, en quin lloch hi ha senyals del recinte de muralles. Lo castell presenta bon cop de vista, degut a l'abundancia d'edificació, y's pot ben dir que's conserven la major part de dependencies. D'aquí ahont ens trobem arrenca una rica y ampla escalinata de pedra, d'uns dos metres d'ample per deu o dotze de llarga, adossada per la dreta a la roca del single y per l'esquerra aguantada per una sòlida barana. Dóna accés aquesta escala a la torra de l'homenatge, que ben sencera's conserva encara y majestuosament s'aixeca com recordant ab orgull los gloriosos temps de sa juvenesa. Es alta, de capritxosos marlets quasi tots sencers; té'l típic portal de punt rodó y unes finestres ab elegants frisos y empits. L'exterior, per aquesta banda, imposa y té un caràcter senyorial de debò; en cambi la desil·lusió s'apodera del visitant al posar los peus a dintre, perquè tot són corrals d'ovelles y corts de porchs, y la pobra gent que hi habita ho tenen abandonat y brut a no poder més. A l'entrar se troba un vestíbol bastant grandet, de sòlida volta; a la dreta, gran cuina ab la seva llar, altres dependencies y l'escala d'anar a dalt. A la part opo-

sada d'altres edificacions, y a l'extrem, en lo lloch més alt del turó y també'l més inexpugnable, una eixida ab runes y la capelleta isolada, d'istil romànich ben pur, ab un petit campanar pera dues campanes, coronant la volta del portal un escut de relleu en la pedra ab les armes de la casa. A dintre de la capella, ple de bruticia, eynes, etc., y sols hi ha propri un altar barroch mitx podrit y desfet, ab un retaule de Sant Martí, de molt mal gust y cap mèrit. Lo castell està situat sobre d'un cingle que'l forma una immensa rocassa, avuy accessible quasi per tots costats; més se veu que no fou aixís un dia. A la banda del nord les aigües han anat descarnant la roca, y forma un gros buyt o bauma, en el qual sembla que hi hagi uns sòlits estreps d'agulles de paret, fets sens dubte per por de que fes moviment. També diuen la gent que antigament hi havia una mina que baixava al peu del riu y que comunicava ab La Torrassa; més ningú sap l'entrada ni la sortida. No obstant, pot-ser aquesta versió podria tenir alguna cosa de cert, perquè, segons ens contà'l masover de Can Toxa, una vegada va caure una truja de la gent del castell en un forat o gorch que existeix prop de La Torrassa, y ell hi va baixar lligat ab una corda, trobant al cap d'estona d'anar-se enfonsant, en una mica de replà, la bestiola, la qual lligà ab una corda y l'estiraren desde dalt; més, degut a que no estava ben embragada, tornà a caure, no aturant-se ja en aquell colze o replà, sinó que anà rodolant forat avall, molt fondo, no vegent-se ningú ab cor de baixar-hi. Qui sap si això són restos d'aquella mina.

Voltàrem un ratet per allí, contemplant lo panorama, que es bonich, més no extens, ja que'l volten y limiten no gaire lluny montanyes ben altes, y després baixàrem al poble, buscant caminets y corriols a fi de no baixar pel mateix lloch de pujada. Al ser a baix, en aquella massa de calixa, advertírem que estava tot sembrat de mariscos fòssils de diverses varietats, recullint-ne molts, que, junt ab altres que més endavant parlarem, s'en farà donació al CENTRE. De nou atravessàrem lo riu, y a l'entrada de fosch, cosa de les set, retornàrem a la casa, ahont férem nit.

Lo dilluns dia 13, prop de les nou, les emprenguérem ab en Jaumet, que'ns acompanyà cap al castell de Sant Martí de Centelles. Se surt en la mateixa direcció del castell de Castellcir, més s'atravessa 'l riu abans d'arribar a La Torrassa, seguint cap a l'est la vessant contraria al dit castell, per entre boscos, y de lleugera pujada fins a una collada; y una vegada allí, lo paisatge millora notablement; lo terrer se torna aspre, y lo bosch es més vell y, com està bastant enlairat, domina un panorama molt bonich cap a les serres de Bertí. Lo camí va donant la volta a la montanya per sota un cingle, devegades al peu d'unes baumes grandioses; lo pis es de roca calcàrea y es tot un conglomerat de fòssils, tants que ja no'n fem cas. Acaba lo rocam y entrem en un hermós bosch d'alzines; s'arriba al coll y, com un cambi de decoració de màgica, apareix a la vista bon troç de la plana de Centellas, de la de Vich, Les Guilleries y Montseny. Passem lo collet, y ve un troç de rabiosa baixada, més sens perdre gens de sa rústica bellesa. De tot aquest camí se'n diu de *Codina mala*, no precisament per lo que hem ressenyat, sinó perquè comença aquí ahont ens trobem en direcció de nord-est y va dret a Centelles. No té més que dos pams d'amplada, y a vegades ni tant, y va seguint sempre les lleixes y troços que forma graó'l cingle y a mitj aire d'ell, sempre per la roca pelada, sense un mal arbre que disfreci'l perill constant, llarguíssim, donchs potser segueix hora y mitja la cinglera, baixant sempre, ja lleument, ja d'una manera exagerada. A troços sembla mentida que siga franquejable, perquè sols se nota una lleugera ratlla sobre la massa grisenca de la roca. Tot y esser de gran perill, segons ens explicaren, una vegada hi va passar un barbre traginer de Centelles ab quatre matxos lligats un a la cua de l'altre.

Nosaltres seguirem cap a la dreta, pel camí que es planer, frescal, empronat a abdues bandes per una vegetació encantadora, descansat del tot, en una paraula, com a premi de lo demés, y reposat sens dubte pera preparar l'esperit a l'espectacle que més tard se'ns espera. En una colzada del camí se troba com una mina d'una aigua fresca y

regalada, en quin lloch reposàrem una estona. Seguïrem altra volta, y a mida que anavem donant lo tom a la montanya comtemplavem aquell panorama del pla, qual camp de perspectiva creixia a cada pas. Llavors se tomba ràpidament y se presenta a nostres ulls un espectacle grandíós, imponent: lo castell de Centelles, que vist d'aquella banda, y d'una mica lluny, fa l'efecte de que encara siga sencer, puix la part nord, adossada al cingle de la montanya superior, encara té bon troç de muralla mitj coberta fantàsticament per la negrosa eura, ab sos retallats y severs marlets y ses sageteres, que per la llum de contra-claror brillen com ulls de males besties mitològiques. Més com més us hi acosteu, una emoció de tristesa se va apoderant de vosaltres quan se va veient que tot lo demás jau enderrocat, que lo que un dia fou fer aligot guardador fidel d'aquelles cingleres, es avuy sols l'ossamenta d'aquell aucell altiu ajocat dalt del turó. Seguïrem pels caminets que condueixen a la porta, un dia guardada ab homes forrats de ferro, armats y decidits al tot pel tot, avuy oberta mansament al pacífich excursionista.

Lo castell està edificat dalt d'un turó encinglerat, accessible avuy sols per dos camins: lo que seguïrem nosaltres y lo que puja de Sant Martí de Centelles, d'uns 845 metres d'altura y 200 desde baix al pla, inexpugnable [absolutament per la part del barranch. Forma una mica de pla, un temps tot voltat de muralles, y dintre d'ell un turonet espadat a no poder més, ahont s'hi veuen restos de construccions, més no s'hi pot pujar. Sols en un recó hi han senyals com que hi hagi hagut una escala de cargol, per ahont hi deurien pujar els antichs moradors.

Entrant al recinte, arreu se troben escampades o apilades per terra pedres de totes formes, runes d'aquelles parets històriques, panys de mur enters encara, portals sencers alguns, finestres de linies delicades, escales, etc. Entrant a mà dreta, se conserva encara, però tota despullada per dintre, la capella, d'uns 8 metres per 5, de resistant volta y d'istil romànich. A l'altra banda, o siga a l'est, parets y fonaments d'altres dependENCIES, de lo qual

poca cosa'n queda, y com a sers animats sols les eures y altres enredaderes que secunden l'obra de destrucció, algunes mates y herbes, oloroses violes, símbol recordatiu d'aquelles galanes dames que un dia donaren lloch a heroiques gestes, aus feréstegues que nien pels forats de les roques, y res més que faci companyia a la soletat y l'abandonament.

Quin mirador si escampeu la vista per tot lo voltant! Un no sap què contemplar, si la joyosa plana o la grisença montanya. Al lluny limita l'espai la massa pirinenca ab ses cimes blanques que us atrauen y enlluernen com los miralls a les aloses; més aprop, per llevant, l'encantat Montseny, ben arrapat a la terra catalana ab molts estreps; Tagamanent, enfilat en son cantellut turó; y les serres de Bertí, més modestes en alçaria, arrenquen d'enfront vostre, extenent-se com boira baixa llunyanament. Y per la part oposada, o siga la secció de nord a sur, per ponent, si bé no té vista al lluny, no per això es menys imposanta tota la serralada encinglerada de cap a cap, vertical, pelada y grisença, ab sos esquerps recons, que la fan barrera infranquejable. Us aneu acostant a la vora del precipici, despreciant el vèrtich pera admirar l'animadíssim panorama del pla, desde Sant Martí de Centelles, qual iglesia's veu al fons y a la dreta humilment redossada sota'l poderós castell, fins a la negrosa plana de Vich. Quina plana més xamosa! Ben conresada, ab sos camps de figures rectilínies, sembla immens mosaich d'esmeragdes de tots els matisos verds que químicament se puguen obtindre. Una cinta blanca que atravessa la plana en tota sa extensió es la carretera que ve de Sant Feliu del Pinyó y no para fins a la vila de Centelles, que allà al lluny reposa com remat d'ovelles blanques agegudes al sol, fent lo campanar de vigilant pastor.

Després d'una mitja hora de festejar nostres aficions ab aquell panorama, tant grat pera nosaltres, abandonàrem lo lloch, desfent lo mateix camí hermós y planer que'ns hi portà, tornant a aspirar la flaira d'aquell verd alzinar y amagades flors bosquetanes, tornant a refrescar la

xardorosa boca ab l'aigua fresca de la mina, carregats nostres cors de bon record de lo que havíem vist, fins a trobar altre cop lo camí de Codina Mala. Allavors agafàrem un camí nou pera nosaltres, d'una pujada extraordinaria, girant-nos de tant en tant a fruir del panorama, que s'anava enriquint a mida que nostres pulmons forçaven lo panteig fins a assolir la serra, lloch dels més alts d'aquelles montanyes, puix estavem prop d'uns 1,000 metres d'alçaria. Deixàrem a mà dreta la pagesia nomenada l'era d'en Coll, y que conreua un pla no pas petit que forma allí dalt, passant desseguida a l'altra vessant, que ja es de Castellsir, tornant a veure son castell, més per la cara de llevant, per ahont encara no l'havíem vist, y que no's presenta bonich. Baixàrem una mica y pujàrem un troç més, primer per hermots, després altra volta per bosch fins a dalt de la collada de la Sauva Negra, a qual font ens dirigírem, puix allí havíem quedat de trobar-nos ab la gent de Can Toxa pera dinar. Baixàrem uns deu minuts, endinsant-nos per la Sauva Negra, bosch d'ubaga espessíssima de roures, pins y algun que altre faig y castanyer, que diu esser deliciós a l'estiu, però en aquest temps no tant, perquè molts arbres encara estan despullats y la calor no molesta prou pera fer gosar de son ombrívol redós. A dos quarts de dotze arribavem a la font, que forma una placeta y està voltada d'arbres altíssims y gros brancatge. L'aigua, que té fama de bona en tota l'encontrada, raja abundanta y fresca d'un canó clavat a un sòcol de pedra, y a banda y banda d'aquest piló, hi ha uns banchs també de pedra.

Allí's feu lo dinar, que cosa d'una horeta més tard menjavem ab una bona gana que havíem conquistat ab la caminada del matí. Després reposàrem un xich, aprofitant l'ombra, y a les tres, ja cançats de l'inacció, començà a martiritzar-nos l'afany de veure més coses, de les moltes que valen la pena en aquell macís de montanyes. Ens despedírem d'aquella bona gent, seguint sols ab nosaltres en Jaume pera guiar-nos fins a Centelles; y com teníem temps de sobres, ens ho varem pendre ab calma. Altra volta varem pujar, encara que poch, y en mitja horeta, al

coll del Corral de la Rovira, punt culminant del camí; varem sentar-nos sota un arbre pera resguardar-nos dels raigs del sol, que ja començava a picar. Als nostres peus, envers nord-oest, començava la vessant d'un sot molt fondo; més enllà, en la mateixa orientació, dalt les carenes, lo poblet de Santa Coloma Saserres, qual campanar romànich brillava talment ab lo sol que hi pegava de ple; y més lluny, confós un xich per la calitja, la vila de Moyà. Atravessàrem-la part, passant per sota de la casa del Corral d'en Rovira y, per lo tant, en vista y sobre'l cingle del costat de Centelles, tornant a fruir del panorama del matí, més bon troç més cap al nord. Lo camí, que es bo, segueix per entre dues cingleres: l'inferior, que es molt alta, y la superior, que no ho es tant, passant pel peu d'unes baumes gegantines y d'uns immensos blocs despresos de la montanya, fins al coll y turó de Morro de Porch, nomenat sens dubte aixís perquè'l turó, que brota uns 30 metres sobre'l nivell del coll, està isolat y completament rodó, que fa que sembli un morro d'aquest animal. Dalt mateix hi ha una creu de ferro, no sabent-nos dir lo guia què significa. Alguns companys hi pujaren ab certa dificultat, dihent que fa un efecte molt original, puix en un espay sumament petit se troba rodejat de l'abim. Al coll, l'aneroide marcava 950 metres sobre'l nivell del mar, y la roca es caliça y grisenca, essent atapahida materialment de fòssils, d'entre'ls quals cullirem dos petxines que mideixen 10 o 12 centímetres.

Y aquí ve la part més dificultosa de l'excursió, lo descents a Centelles per aquell cingle ahont no hi vèyem camí. La vila de Centelles la teniem sota mateix nostre, tot lo més a una distancia d'uns 3 kilòmetres en linia recta, y la vèyem clara, sentint un chor que hi cantava, fent-nos l'efecte de que la tinguessim a tocar; però pera arribar-hi calia baixar uns 700 metres o més, y per quin camí! Ja es ben segur que sols per gust se podia fer, que lo que es per força no l'hauriem baixat cap de nosaltres.

A poch a poch en la part dolenta y de cul a terra en les pitjors, fent una mica de tabola els que que ja havien gua-

nyat los passos arriscats, més no tenint-les totes els que les estaven passant, arribàrem a baix, y llavors, per entre hermots y camps, anàrem a trobar la carretera. Quedàrem, no obstant, aconsolats d'aquest camí de baixada, perquè, segons digué'l guia, n'hi ha un altre que es pitjor.

Ens despedirem del guia, recomanable a tot excursionista sense por de quedar malament, entornant-sen cap a casa seva, que seria tardet quan hi arribaria, y nosaltres férem via a Centelles.

L'última nota impressionable de l'excursió fou trobar a les portes de Centelles un pobre vellet que'l dia abans trobàrem dalt de l'escalinata del castell de Castellcir prenent lo sol arrupit, embolicat ab la manta, barbotejant ab dificultat, que'ns semblà no poder-se aguantar el feix d'anys que portava a sobre, que ni ell ni ningú sap quants són, puix tot-hom de per allà sempre l'ha vist dalt del castell. Pobre jayo, ell que no se sabia acabar que nosaltres hi haviem anat desde Barcelona, menos hauriem cregut trobar-lo l'endemà dues hores y mitja lluny per aquells rostos y cingles, ell, que semblava que tota sa eixida era'l replà de la torra de l'homenatge, com momia fidel de son antich centinella. Nos va dir que allà ahont se li fes nit dormiria, y s'allargà ab son únich bagatge ple d'anys, content ab uns quants centimets que li donàrem, que guardà fortament arrapats en ses mans pansides, perquè butxaques a ben segur que no'n portava, com no'n té necessitat qui no té pecats ni riqueses, y d'això no'n tenia tampoch: prou que ho portava escrit a la cara.

A les sis passava'l tren, y per lo tant teniem temps de sobres, ja que tot just eren les cinch. Rondàrem per la vila, passant per sota del portal que un dia donava entrada al recinte de muralla de la casa pairal dels comtes; contemplàrem aquesta, que per fòra no val pas res, altres coses que valien més o menys, y sobre tot la font de la plaça, verdader monument, ofrena del duch de Solferino y comte de Centelles a la vila, obra de molt bon gust, estant la dedicatoria feta en nostra llengua.

Arribàrem a Barcelona sense cap novetat, satisfets de

l'excursió tots plegats, sentint no més que no hagués pogut prolongar-se pera acabar de conèixer millor totes aquelles terres.

M. ESTANY

PUBLICACIONS REBUDES

Annuaire du Club Alpin Français, 1902. — Entre 'ls notables treballs que's publiquen en aquest volum, profusament il·lustrat, els que més interès tenen pera nosaltres són: *Escalades en Provence*, per M. Maurice Bourgogne; *La crête de Bounéou*, per Lucien Briet; *La Sierra de Montarto*, per M. L. Fontan de Négrin; *Quelques courses dans le Nord de l'Aragon*, per M. le D'Verdun; *Comment en cherchant la Sagra on découvre le Puy de Dôme*, per M. le D'Vide.

Publica també uns estudis sobre'ls glaciers, molt recomenables an els excursionistes.

Société Agricole Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales, vol. XLIV (Perpinyà, 1903). — Ademés d'alguns articles de caràcter agrícola, tenen especial interès pera'ls que's dediquen a l'estudi de les coses de Catalunya, *Le Régime des Eaux en Roussillon*, per M. Maxence Prax; *Aperçu géologique sur les montagnes de Calce*, per M. Charles Depéret; *Les testaments des Consuls de Perpignan au XVIIe siècle*, per M. Philippe Torreilles; *Nôtre Dame de la Cerdagne*, per M. l'abbé Jean Sarrète; *Mossèn Jacinto Verdaguer*, per M. J. Delpont.

Revue d'Histoire et d'Archéologie du Roussillon. — Núms. 8, 9, 10 y 11. — *Notice historique sur Riunogués*, per M. Prax; *Notes de bibliographie catalane*, per J. Calmette; *Le château et la baronnie d'Ur*, per J. Capeille; *Les Corps saints d'Arles à Céret*, per E. Caseponce.

Revue des Pyrenées, Setembre-October (Toulouse). — *Folklore. Coutumes et Veillées*, per F. Gelabert; *Questions de langue et de littérature catalane*, per P. Vidal; *Aperçus historiques fondés sur les Transformations du litoral Roussillois*, per J. Freixe.

L'Ascensionniste Grenoblais, organe officiel du Club Ascensionniste, núms. 1 y 2, Setembre y Octubre. — *La barre des Ecrins*. — *Notes d'un Touriste Corse*. — *Le Dauphiné*, per Jan de Mayame.

Alpi Giulie, núms. 4 y 5. — Són de recomenar com a més interessants els següents treballs: *Monte Maggiore d'Istria*, per G. R.; *Grotta Noé*, per Eugenio Boegan (relació molt ben il·lustrada); *Sull'Orografia delle Giulie alpine*, per N. Cobol.

CRONICA DEL CENTRE

OCTUBRE DE 1903

CONFERENCIES

El dia 16, D. Rossendo Serra y Pagès va donar la primera conferència d'una serie que té anunciada, proposant-se donar a conèixer el llegendari Comte l'Arnau tal com viu en l'imaginació dels habitants de l'antiga baronia de Mataplana, prescindint dels arreglos novel·lescos que la fantasia dels poetes ha creat y atenint-se sols a les tradicions escrupulosament anotades pe'ls diferents pobles y masies de l'encontrada. Per això'l conferenciant va dir qu'ho titulava *Seguint les petjades del Comte l'Arnau*, treball preparatori d'una monografia extensa que's proposa fer ab el temps, si pot arribar a reunir més datos que uneixin diferents caps deslligats que's presenten encara en moltes tradicions.

Després de fer notar l'encís que té aquesta llegenda, ben peculiar de la terra, y de lo que desencoratja al veure les poques coses que la gent ne sab, va senyalar en cambi l'interès que desperten el terror qu'encara inspira'l Comte condemnat y l'abundor de llochs que la gent senyalen (que va enumerar y descriure ab prolixitat de detalls), ahont hi apareixia ell, ahont fermava'l cavall, per allí ahont passa perseguit per goços y feres famolenques, boques de mina que són l'accés de camins soterranis conduint a llochs testimonis d'orgies sacrílegues, runes d'obres fetes fer pe'l Comte, etc., etc., recorts que's veuen a cada pas, sobre tot pe'ls

voltants de Gombreny y de Sant Amant, o sigui la montanya de Foixera.

Va indicar alguns indicis històrics que's troben entre la barreja de supersticions, fonent el poble en un tipo llegendari als barons de Mataplana, ab l'aditament dels terrorífics atributs y fets dels condemnats. Pera posar en autos a l'auditori va fer una ràpida ressenya històrica de l'esmentada baronia a partir dels llegendaris Barons de la Fama, extenent-se en parlar dels mals usos abolits en 1278 per Na Blanca, rebesavia del Comte l'Arnau, ab la qui's va extingir el nom de casa dels Mataplanas, qu'en lo successiu varen dir-se d'Urch o Durg.

Aqueixos mals usos, restablerts pe'l Comte l'Arnau d'Urch, que ja no sentia gran afecte pe'ls gombrenesos (per no ser fill de la baronia, sinó de Tremp, en el comtat de Pallars), la seva vida privada y l'odi que s'havia atret de l'abat de Ripoll, ab qui havia estat disputant molt sobre les jurisdiccions respectives, al meteix temps que'ls escàndols pretinguts o veritables que varen motivar per part del Papa Benet VIII l'expulsió de les monges de Sant Joan de les Abadesses, varen originar la llegenda terrorífica de l'*ànima condemnada*, y com a conseqüència varen anar afegint-s'hi tradicions y supersticions relatives a bruixes, dimonis, fantasmes, gats, galls, bochs, etc., alternant ab narracions fantàstiques d'amors cavallereschs y impúdichs per demés, sense cap fonament històrich.

La llegenda va començar a fer-se, donchs, a mitjans del segle xiv, al morir el comte (27 Agost de 1355), aixecant-se immediatament un rebombori tant gran entre'ls gombrenesos, referint els incidents de la condemnació del comte, que la seva viuda Na Elvira de Ferrandis va restablir aviat les coses tal com les havia deixades Na Blanca; y no bastant això encara, pera fer callar la maledicència dels vassalls, En Jaume Roger, fill del Comte l'Arnau, d'aborrit que estava, va vendre's a n'En Pere Galceran de Pinós la baronia de Mataplana y territoris anexas.

El senyor Serra va contar alguna de les entrevistes qu'havia tingut ab pagesos y captaires, referint textualment els datos que n'havia tret y les manyes de que s'havia hagut de valer sovint pera obtenir-ne algun resultat, donant lloch a escenes ben comiques que varen xocar molt a la concorrencia.

Els exemples d'informació y anotació folk-lòriques, que varen resultar molt interessants, varen corroborar l'abundor de datos que, com anelles desfetes d'una cadena trencada, acusen la tradició del Comte l'Arnau, tant extesa de la Pobla de Lillet a més

enllà de Sant Joan de les Abadesses y de Queralps a Sant Quirse de Besora.

Dues hores va durar la conferència, essent al final calurosament aplaudit y felicitat el disertant senyor Serra per son notable treball.

El dia 23 va donar la segona conferència, destinant-la a fer conèixer les novel·lesques tradicions del protagonista.

Va contar ab algunes variants:

I. La tentativa de dur el Llobregat al castell de Mataplana o a Gombreny.

II. La construcció de la capella y escales de Montgrony.

III. El repte d'En Roger de Ribes.

IV. Confinament del comte a Sant Joan de Mata.

V. Les monges de Sant Amant.

VI. El Comte l'Arnau, abat de Ripoll, temptat pel dimoni.

VII. Amors del comte y Adelaissa, y la cacera infernal.

VIII. La monja morta de Sant Joan de les Abadesses y condemnació del Comte l'Arnau.

IX. Condemnació en el forat de Sant Hou per la venjança dels gats.

X. Aparició a la seva viuda.

Va indicar, finalment, els indicis que té d'una pila més de tradicions, com:

I. La construcció d'una torra altíssima en el castell de Sant Joan de Mata.

II. L'encantament del comte en les coves de Ribes.

III. El forat del Gall o avench de Sant Hou, com a lloch de les bacanals del comte.

IV. Mala fi del comte en el Gorch dels Banyuts (dimonis en forma de bochs).

V. Aparició del comte en la Cresta del Gall.

Va circumscriure's sempre a les narracions posades en boca del poble, respecte a aquestes llegendes, observant que cal desconfiar quan algú les conta massa bé, que sol ser fill d'haver llegit «Historias y Leyendas» o «Cuentos de mi tierra», d'En Víctor Balaguer, o «Lo Comte l'Arnau», d'En Pitarra, que's coneixen més per l'alta montanya que lo escrit per En Guimerà, Maragall, Pagès de Puig, etc., etc. Aixís meteix va desfer la pretinguda historia de les monges de Sant Amant y d'Adelaissa, filla dels Comtes de Barcelona Sunyer y Riquilda, nomenada abadessa del monastir l'any 950, es a dir, quatre sigles abans del Comte l'Arnau.

El senyor Serra va ser molt aplaudit per l'il·lustrada concurrència que omplia'l local del CENTRE.

El dia 30, Mossèn Vicens Bosch, soci delegat a Talarn, va llegir-nos uns articlets literaris d'una obreta pròxima a publicar-se sobre les ordres religioses, els quals, tant per son fons com per sa correcta forma, resulten molt notables. Mereix esmentar-se en particular la descripció de Poblet, avalorada ab nombroses notes històriques de fets esdevinguts en aquell gloriós monastir.

Mossèn Bosch dedica aquest follet al poble, ab el doble objecte de que serveixi de propaganda religiosa y patriòtica. Els fragments que va donar-nos a conèixer foren molt aplaudits.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.